

Josep M. Nadal

Director de l'Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània. Exrector de la UdG.

Què són les llengües?

Quan diem *llengües*, de què parlem exactament?. A mitjan segle XX Gramsci distingia entre la *grammatica immanente* de cada individu i la *grammatica normativa* col·lectiva, i no fa pas massa Chomsky ha oposat la "llengua internalitzada", *llengua-i*, a la "llengua externalitzada", *llengua-e*. Aquella és un objecte natural, primari, i aquesta un objecte construït, secundari.

Des d'aquest punt de vista, la diversitat de llengües no és el resultat (dolent) d' un procés de fragmentació que ens hauria privat del *labium electum* inicial sinó que és el resultat d'un procés de convergència amb el qual la diversitat natural insostenible és amagada per les llengües en un estadi de diversitat intermèdia. La reducció (relativa) de la diversitat seria un resultat necessari i positiu perquè les comunitats necessiten per funcionar i perviure una llengua i, per tant, passar d'un estadi natural, on la diversitat és gairebé il·limitada, a un estadi construït amb menys diversitat. Si el mapa de les llengües coincidís amb el mapa de la diversitat natural, l'hauríem d'esquinçar per inútil com aquell mapa a escala 1:1 de què ens parla Borges en el conte *Del rigor de la ciència*. Un mapa a escala 1:1 només té sentit si es limita a un punt; i una gramàtica descriptiva, si es limita a un idiolecte.

Com s'origina el conjunt d'idiolectes semblants que possibiliten la comunicació i que conformen aquest ens abstracte que és la llengua? L'explicació sembla òbvia. El conjunt de trets lingüístics de cada idiolecte és adquirit pels parlants durant l'aprenentatge i aquest es fonamenta en els actes de parla que el nen escolta: primer els dels pares (transmissió vertical) i després, en un sentit molt ampli, els dels amics (transmissió horitzontal). Però l'adquisició mai no produeix una rèplica perfecta i, per tant, origina idiolectes sempre singulars. Aquest caos aparent és compensat pel fet que tots els idiolectes, quan interactuen estan sotmesos a una *convergència* condicionada per la *selecció social* i per la *selecció funcional* i acaben donant un "aire de família" a un conjunt d'idiolectes. En aquest sentit, la llengua és una abstracció. Per això cada espai de comunicació – cada nínxol per a l'intercanvi lingüístic, en definitiva- produeix *convergència interna*,

és a dir, unificació. I cada unificació té com a conseqüència una diferenciació en relació a les altres unificacions. La fragmentació, per tant, només és una aparença provocada per la successió de processos unificadors d'abast diferent.

Tot això sembla adequat si pensem en el Paleolític i el Neolític. Però a la fi del Neolític la invenció de l'escriptura va canviar totalment les coses. Amb l'escriptura es va poder convertir un idiolecte, construït a partir d'una obra d'enginyeria, en una representació prototípica de l'oralitat. Aquest idiolecte escrit, que ara sí, podia ser utilitzat per molta gent en la comunicació real, va començar a ocultar els idiolectes orals previs que, a la llarga, van acabar essent considerats com a meres desviacions del prototip. *La pantera*, així, va començar a devorar els dialectes. Per això alguns lingüistes parlen de les *lingües amenaçades per los lingüistes*. Però aquests lingüistes parlen d'objectes naturals i primaris, és a dir, d'idiolectes individuals, que necessàriament han de sucumbir sota LA LLENGUA, considerada com un objecte construït i, doncs, secundari.